

Prof. Ona Voverienė. Tautos ateitį lemia pagarba savo istorijai

Žmogus, jeigu nori būti vertas žmogaus vardo, tai turi kiekvienoje būklėje būdamas stengtis pildyti savo Tėvynės piliečio pareigas.

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė

Rašydama savo paskutinįjį straipsnį „Uteniškių intelektualų atlikta pareiga žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę“ (Ilks.lt. - 2017, vas. 20), užkliuvau už labai pavojingo mokslininkui, plaukiant gyvenimo upe žemyn, rifo – pasidarė įdomu, smalsu: o kaip ši pareiga atliekama visoje Lietuvoje? Supratau, greitai tą rifa neapiplauksiu, neišsivaduosiu.

Pirmiausiai nuo knygų lentynėlės nusikėliau savo žemiečio – raseiniško mokytojo Tito Globio knygą „Raseiniai. Kančios ir viltys. (Istorijos apmatai, prisiminimai) (V., 2011)

Knygos turinyje - pratarmė ir trys dalys. Pirmoje dalyje „Istorijos vingiuose“ analizuojamos temos: Raseinių priešistorė, archyvinė istorija, Raseiniai amžių bėgyje, Švedai Raseiniuose, Žemaitija Napoleono agresijos metais, 1931 metų sukilimas, 1983 metų sukilimas, nuo laisvės – įreples (Lietuvos okupacija 1940 - 1990 metais); Lietuvos keliai, raseiniškių kova prieš okupantus.

Antroje dalyje nagrinėjamos temos: kultūrininkų dvasinė veikla, švietimo pėdsakais, Raseinių gimnazija (iki 1945 m.). Trečioji dalis skirta Raseinių kūrėjams ir jų darbams: dvasininkams, dailininkams, skulptoriams, aktoriams, muzikos kūrėjams, mokslininkams, švietėjams, kukltūros darbuotojams, amžių liudininkams.

Taigi Tito Globio knyga – „Raseiniai. Kančios ir viltys“ – kraštotyrinio pobūdžio leidinys, beveik 300 puslapių apimties, minkštais viršeliais, su Raseinių žemėlapiu, gražia autoriaus ir Raseinių „Žemaičio“ fotonuotraukomis, parašytas lengvu įtaigiu stiliumi, kaip moka rašyti tik Mokytojai ir aukštųjų mokyklų dėstytojai, siekiantys, kad jų žodis būtų suprantamas įvairiausių socialinių grupių skaitytojams, juos keltų ir žadintų atskleisti ir savo turimus talentus.

Titas Globys gimė 1912 m. vasario 8 d. Raseinių rajono Vadžgirio valsčiaus Bulzgeniškių kaime ūkininko šeimoje. 1931 m. baigęs Raseinių gimnaziją, įstojo į Žemės ūkio akademiją ir ją baigęs įgijo agronomo-fitotechniko specialybę. Kurį laiką dirbo žemės ūkio žinybose Ukmergės, Panevėžio apskrityse. Nuo 1937 metų tapo dėstytoju Joniškėlio, Dūkšto, Bukiškių bei raseinių žemės ūkio mokyklose, nuo 1948 metų dirbo Raseinių vidurinėje mokykloje, baigęs Švietimo ministerijos mokytojų tobulinimosi universitetą ir įgiję vokiečių kalbos mokytojo specialybę. Iki 1976 metų dėstė vokiečių kalbą Raseinių vidurinės mokyklos moksleiviams, nuo 1976 m. – Viduklės vidurinės mokyklos moksleiviams.

Sprendžiant iš knygos stiliaus, knygos autorius buvo tikras tautos Mokytojas, nevengė diegti moksleivių ir jo publicistikos skaitytojų širdyse meilės savo gimtinei ir Tėvynei, mokė skirti gėrį nuo blogio, melą nuo tiesos, nepasiduoti reliatyvistinei pasaulėjautai. Išleidęs į gyvenimą 10 jo auklėjamos klasės kartų, domėjosi savo mokinių likimais, džiaugėsi jų laimėjimais ir ypač tų, kurie savo laimėjimais kultūros, mokslo ir meno srityse arba valios stiprybės jėga, atliko savo pareigą Tėvynei ir pralenkė savo Mokytoją.

Iš čia ir Mokytojo žavėjimasis Raseinių krašto partizanais, savo gyvybės aukos kaina gynusiais Lietuvos nepriklausomybę ir Tautos galimybę išlikti šiame gražiame Žemės lopinėlyje.

Žemaitijoje pasipriešinimas okupantams prasidėjo dar vokiečių okupacijos metais ir buvo susijęs su „Lietuvos laisvės armijos“ (LLA) „Vanagai“ organizacija. Raseinių ir aplinkinėse vietovėse buvo daugiausia Lietuvos kariuomenės karininkų. Jie ir ėmėsi partizaninį judėjimą organizuoti ir jo veiklą deramai koordinuoti. Jau 1944 metų gruodžio 23 d. keletas Aukštašlynio ir Beištų kaimų vyrų susirinko Palovaičio kaime, netoli Raseinių, pas Siriūnaitę, linų džiovykloje, aptarę politinę situaciją ir vieningai prisiekė, kol gyvi bus dirbs Lietuvos labui, kovos prieš okupantus, nors tektų ir mirti. Tai knygos autoriui pasakojo jo giminaitis J. Gluobis, 1944 metais buvęs septyniolikmetis, kuris išvyko į Jurbarką, ten tapo LLA nariu, o vėliau Kęstučio apygardos partizanu (Titas Gluobys. Raseiniai. Kančios ir viltys. – V., 2001. – P.131).

Partizaninį judėjimą Žemaitijoje, kaip, beje, ir visur suaktyvino šaukiamoji amžiaus vyrų gaudymas ir prievartinis siuntimas į svetimą kariuomenę kariauti svetimų karų ir prievartinis organizavimas į kolchozus. Pišlynio kaime Br. Ambrozaitytė-Batvinienė šaltu metu buvo įstumta į kūdrą, ir saugoma, kad neišliptų, kol nepasizadės pasirašyti stojimo į kolchozą. Ramonų kaime gyventojai buvo suvaryti į daržines ir ten laikomi nevalgę ir negėrę kelias paras, kol nesutiko pasirašyti į kolchozą. Visoje Raseinių apskrityje pradėjo kurtis partizanų būriai. Viktoro Juodžio sodyboje Armonų kaime buvo subrandinta mintis – neiti į okupanto kariuomenę. Sanduolių kaime Raseinių rajone partizanų būrį sudarė broliai Mockai – petras, Jonas ir Antanas, prie jų prisijungė Povilas Rimkus, Stanislovas Rimkus, Bikniai, Lušai, Antanas ir Alfonsas Sauniai, broliai Juodžiai, Vaitkiai. Juos lankė ir būrė Petras Bartkus iš Pakapurnio kaimo. Spanduočių partizanų būriui vadovavo Petras Mockus, Armonų kaimo partizanams – Viktoras Juodis. 1945 m. vasarą Raseinių partizanai, susibūrę į vieningą frontą, išdrįso stoti į mūšį su NKVD

kariuomene Virtukų miške. Tada žuvo 17 partizanų. Likę gyvipo mūšio partizanai prisijungė vieni prie partizanų būrio Paupio miške, kiti – prie partizanų būrio, įsikūrusio Paparčių miške.

1944 m. Pabaigoje, generolui S. Zaskevičiui pasiūlius, Šiluvoje, Tytuvėnuose, Kelmėje ir jų valsčiuose susibūrė „Laisvės šaulių būriai“. Pogrindinė organizacija „Apskritis komitetas“ jau buvo įsikūrusi 1943 metais, dar vokiečiams šeimininkaujant Lietuvoje. Į „Apskritis komitetą“ buvo įstojęs ir Lietuvos kariuomenės kapitonas Jonas Žemaitis. Generolui Povilui Plechavičiui pakvietus 1944 m. pavasarį į jo vietinę rinktinę įstojo apie 200 raseiniškių. 1945 m. liepos mėnesį įsikūrė Žemaitijos partizanų „Žebenkštis“ rinktinė. Jai vadovavo Lietuvos kariuomenės karininkas kapitonas Jonas Žemaitis-Tylius. 1947 m. balandžio 9 d. žuvus Kęstučio apygardos vadui J. Kasparavičiui, šias pareigas perėmė Jonas Žemaitis-Tylius. Nuo 1948 m. liepos mėn. jis vadovavo „Tauro“ partizanų apygardai.

1949 m. vasario 2-22 dienomis Radviliškio rajone Minaičių kaime įvyko visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas. Jo metu visos Lietuvos partizanų apygardos buvo suvienytos į Lietuvos laisvės kovos sąjūdį (LLKS), įkurtas jo Prezidiumas, visos Lietuvos partizanų vadų ir LLKS Prezidiumo pirmininku tapo partizanų generolas Jonas Žemaitis-Vytautas. Jis parašė LLKS statuto projektą, LLKS veiklos politinę programą Suvažiavime buvo priimti tie dokumentai, patvirtinta Lietuvos Nepriklausomybės 1949 m. vasario 16 d. Deklaracija. 1951 m. gruodžio mėnesį po insulto paralyžiuotas Jonas Žemaitis-Vytautas LLKS Prezidiumo pirmininko pareigas perdavė Adolfui Ramanauskui-Vanagai. 1953 m. gegužės 30 d. bunkeryje, kuris buvo gerai užmaskuotas tarp Šimkaičių ir Girdžių, išduotas savo padėjėjo Simo Palubecko, Jonas Žemaitis-Vytautas kartu su medicinos sesele Marijona Žiliūte, jį slaugiusia, buvo dujomis užmigdytas ir suimtas. M.Žiliūtė ir Simo Palubecko sesuo Palubeckaitė buvo nuteistos po 25 metus griežto režimo kalėjimų, o Jonas Žemaitis-Vytautas nukankintas Maskvoje Butyrkų kalėjime 1954 m. lapkričio 26 d.

Eržvilko, Batakių, Girdžių apylinkėse veikė Jogailos partizanų būrys. Iki 1944 m. gruodžio 7 d. būriui vadovavo Gintaras Romanas Piepalius. Buvo suimtas. Nuteistas. Kalėjo Pečioros lageriuose.

Jo organizuotas partizanų būrys veikė iki 1950 metų. 1949 m. rugpjūčio mėnesį, išduoti žuvo partizanai J. Aleksaitis, K. Butkus, J. Steponaitis. Jų palaikai buvo niekinami Eržvilko aikštėje.

1950 m. vasario 5 d. taip pat išduoti susisprogdino bunkeryje Karolis Izidorius Žičkus ir Kęstutis Jagminas-Jokubauskas, paskutiniai Jogailos būrio partizanai.

Vienas didžiausių Raseinių areale buvo Viduklės partizanų būrys, vadovaujamas Leono Soročkos. Knygoje pateikiamas 53 raseiniškių, eržvilkiečių, vidukliškių Lietuvos partizanų ir jų bendražygių iš kitų vietovių pavardės, įvardijamos jų užkasimo arba paskandinimo vietos, suimtųjų ir kalintų Sibiro kalėjimuose politinių kalinių likimai. Dalis suimtų raseiniškių partizanų pakliuvo į Norilsko griežtojo režimo lagerį ir jau po Stalino mirties dalyvavo Norilsko sukilime., tarp jų ir raseiniškiai Algis Šavelinskas. Antanas Banys, Pranas Jasas ir dar vienas raseiniškis nuo Pryšmančių (jo pavardė laiku nebuvo užrašyta ir nuskendo į užmarštį). Numalšinus sukilimą, kaip rašoma knygoje, „Sukilimo vadovai buvo surakinti ir išvežti į Kalargono kalėjimą. Čia jie buvo užmušami pakėlus į viršų ir trenkiant žemyn į betono grindis. Jei likdavo gyvas, trenkimą kartodavo. Jei kiek atsigavęs prašydavo gydytojo, sargybiniai juos apipurkšdavo lediniu vandeniu iš hidranto. Nelaimingųjų tarpe buvo ir Pranas Jasas, gyvenęs netoli Šiluvos, antarsis... nuo Pryšmančių. Antanas Banys (iš Kaulakių) apgailestauja, kad atmintyje neliko kitų pavardžių, o mūsų sukilėlių buvo ir ten nemažai“ (Ten pat, p. 140).

Knygoje aprašytas ir generolo Povilo Plechavičiaus brolio pulk. Aleksandro Plechavičiaus, NKVD suimto 1941 metais ir kalėjusio Raseinių kalėjime, likimas. Jį su broliu Kaziu Plechavičiumi 1941 m. birželio 22 d. vakare iš Raseinių kalėjimo atgabeno į Panevėžio kalėjimą, o iš ten išvežė į Solylecko kalėjimą Orenburgo srityje, vėliau su broliu nuvežė į Petropavlovsko kalėjimą Siaurės Kazachstane, ten pulkininkas ir baigė savo gyvenimo kelią 1942 metų žiemą. O apie brolio Kazio Plechavičiaus likimą knygoje neužsimenama. (Ten pat, p.146)

Raseinių krašto Kęstučio partizanų apygarda leido pogrindinį laikraštį „Laisvės varpas“, Šiluvos būrys – laikraštėlis „Alio“, šiaurinėje dabartinio rajono teritorijoje buvo leidžiamas laikraštis „Kovos keliu žengiant“.

Skyrius apie Raseinių krašto partizanus baigiamas nerimo gaida: „Minėdami tragiškus įvykius... negalime pamiršti, kad virš visų mūsų galvų tebešmėkšo kruvinos puotos ištroškusių vanagų šešėliai... Turime nuolat girdėti mūsų žuvusių didvyrių balsą, mums primenantį – žmonės, būkte budrūs, saugokite savyje Dievo duotas žmogiškumo pradus, antraip žemė vėl gali pavirsti pragaru“ (Ten pat, p.142).

Dramatiška Ukrainos ir Sirijos padėtis byloja, kad šie nerimo žodžiai visoms Baltijos šalims šiandien tapo itin aktualūs. Mokytojo Tito Globio, tikro Lietuvos inteligento, atlikta pareiga žuvusiems Raseinių krašto Lietuvos partizanams tegul pasibels ir į kitų rajonų inteligentų širdis ir paskatins juos atlikti šventą lietuvio pareigą žuvusiems už mūsų laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę Didvyriams.